

утире пут колонијалној критици. Бартоломео де лас Касас је теолошка промишљања сажео у ставу о интуитивној представи о Богу, а свако Бога може да воли на свој начин, док је људски живот највиши степен љубави према Богу, а жртвовање се уређује према људским законима.

Овом монографијом Мирослав Поповић осветљава биографије шесторице важних мисионара, који су оставили траг својим радом и мноштво следбеника. Специфичности које одликују сваког од њих у вези су са духом

епохе у којој су живели и делади. Сваки од представљених мисионара дао је изузетан допринос развоју и ширењу Христовог учења, а монографија Мирослава Поповића отвара многа питања и даје могућност за нова истраживања западног монаштва средњег и новог века.

Марија Живковић
(marijazivkovic53@gmail.com)
Кљајићево

□

Улрих Луц, *Матејева њрича о Исусу*

Са немачког превела Фива Савковић

Градац – Београд: Манастир Градац – Библијски институт ПБФ-а у Београду, 2018.

195 стр. ; 21 cm

ISBN: 978–86–81354–00–1

Књига *Матејева њрича о Исусу* проф. Луца, објављена први пут на немачком 1993, доживела је свој превод на српски 2018. у издању манастира Градац и Библијског Института ПБФ-а. Написана сажеито и језгровито у девет поглавља,

ова књига може послужити као својеврсни увод у Луцов тротомни коментар на Матејево еванђеље. Наспрам тематске обраде Матејеве теологије, аутор бира непосреднији приступ – литерарни критицизам. Еванђеље по Матеју је

прича о Исусу која се може схватити само када је неко реконструише и покуша разумети шта је прича желела да поручи читаоцима којима је намењена (стр. 29).

У поглављу 1 (Књига) аутор нас упућује на неопходност континуираног читања еванђеља. Постоје делови текста који се истичу у контексту да би се употпунило значење које није сасвим јасно у случају кад одељке читамо засебно (32). Матеј се служи литерарним техникама које су препознатљиве само читаоцима који одлуче да читају еванђеље као континуирани наратив, а не у одељцима и засебним перикопама (35). За своје еванђеље Матеј је користио Марка, Извор изрека и Библију на грчком језику – Септуагинту. Матеј је обликовао наративни модел свог еванђеља суштински према Марку. Креирао је нови увод наративима о Исусовом раном детињству (Мт. 1–2), укључио је Беседу на гори као замену за Мк. 1,23–27 и знатно проширио Исусовог говор мисије, као и све остале Исусове говоре Марковог еванђеља, стога га Луц означава као ‘ново еванђеље по Марку’ (38).

Поглавље 2 (Пролог: Мт. 1, 1 – 4, 22) обрађује ситне детаље у Прологу који наговештавају Исусов прави идентитет и будућност његове мисије. Прича почиње насловом „Књига порекла“ (Мт. 1, 1) што упућује на Пост. 2, 4 и 5, 1 где је прича о стварању названа ‘књигом порекла’. Матеј почиње

новом ‘књигом порекла’, новом *Heilsgeschichte* (54). Исусов пут у Прологу (Мт. 2, 1–23) предсказује читаву његову причу: Исус, Месија Израиља и потомак Давидов, рођен у Давидовом граду, прогоњен је од израиљских моћника у светом граду Јерусалиму. Они покушавају да га убију, он бежи у незнабожачки Египат и на крају у ‘Галилеју’ незнабожаца, место на ком Исус сазива своје ученике који ће наставити мисију у суседној незнабожачкој земљи Сирији (59). Први помен Емануила у Мт. 1, 23 усмерава причу о земаљском Исусу према Богу: у овој причи Бог је са својим народом и својом заједницом. То није прича која је прошла, Мт. 28, 20 повезује трајно присуство прослављеног Господа

са земаљским Исусом: управо земаљски Исус јесте онај који остаје са заједницом у сваком дану до краја времена (62). У Прологу пет пута наилазимо на цитате испуњења (Мт. 1, 22; 2, 15.17.23; 4, 14). Луц ово препознаје као дело Матеја који је био инспириран стихом Мк. 14, 49 и необичним обртом о 'испуњењу' Писма (67).

У поглављу 3 (Беседа на гори: Мт. 5–7) аутор профилише реципијенте и остварљивост Беседе на гори. Беседа на гори није етика групе људи изоловане од спољног света. Беседа је осмишљена тако да прелази границе Цркве (72). Матеј је од поглавља 1–2 надаље написао нову причу о новом Мојсију. Узлажење на планину и силазак с ње (Мт. 5, 1; 8, 1) несумњиво треба да подсети на Књигу Изласка 19 и 34. Луц не сматра да Мт. 1–5 може бити сагледана као велика паралела Књизи Изласка, мада је несумњиво да ова поглавља садрже референце на ту књигу (77). У срцу Беседе налази се Молитва Господња (Мт. 6, 9–13) која је молитва активних и послушних људи, не оних који пасивно седе скрштених руку. За Матејеву заједницу *џуџи* ка савршенству (Мт. 21, 32) је живот у складу са Беседом на гори. За прелазак овог пута Матејев Исус више користи савете него законе. Беседа на гори садржи примере, сликовне хиперболе (Мт. 7, 2–4) и метафоричне императиве (Мт. 5, 29–30), да би подстакла сво-

је читаоце на покрет. Међутим, инсистира Луц, она не успоставља 'законе'. Исусова етика била је помирљива са живом Тором и Матеј није патио од недостатка преседана за оно што је Исус захтевао у виду Божје воље (85).

Поглавље 4 (Послање Месије и његових ученика у Израилу: Мт. 8, 11 – 11, 30) обрађује делање Месије у Израилу и реакције јавности. Матеј је формирао своју причу као причу о Исусовом конфликту с Израиљем (92). У Израилу ће се формирати група ученика којој Син открива Очеви тајну, ово је један наговештај краја Еванђеља. Матеј на овај начин одражава причу сопствене заједнице која је морала да одреди своју нову позицију након одвајања од синагога и да се обрачуна с Израиљем. У питању је искуство заједнице, које кроз ову причу постаје транспарентно. Луц у том смислу цело Еванђеље по Матеју назива 'инклузивном причом' (94). Матеј није заинтересован попут Марка само за то да Израил буде 'први' учесник спасења (Мк. 7, 27а), његова брига је то да суштинска разлика која раздваја Израил и незнабошце буде превазиђена у овој причи (100). У Говору о мисији, Матеј скоро никад не помиње суштину проповеди, већ готово увек понашање и судбину ученика. Њихово бескућништво и сиромаштво јесте бескућништво и сиромаштво Исусових следбеника, а самим тим и Сина

Човечјег (Мт. 8, 19–20). За Матеја нема могућности да Црква постоји одвојено од светских дешавања и страдања у складу са њеним јединим узором – Исусом (108).

Поглавље 5 (Порекло заједнице ученика у Израилу: Мт. 12,1–16,20) се фокусира на формирање оне заједнице која ће у Мт. 16, 18 први пут у еванђељу бити дефинисана као Црква. Фарисеји су решили да убију Исуса (Мт. 12, 14) и он се четири пута повлачи (Мт. 12, 15; 14, 13; 15, 21; 16, 4б). Исусове закључне заповести за ученике завршавају се другим исповедањем Исусовог божанског синовства (Мт. 16, 16), уз формирање нове заједнице – Исусове Цркве. Будући да се Матејева заједница борила против фарисејске претензије на вођство, разумљива је честа појава фарисеја као противника у разговору са Исусом (112). С друге стране стоји народ, Матеј о њима одржава позитивну слику све до самог краја еванђеља када народ ипак стаје на страну својих вођа. Ипак, Луц учова раније наговештаје у тексту за овакав обрт. Конфликт са фарисејима и писмознанцима из 12. поглавља изненада прераста у обрачун ‘с овим нараштајем’, док цео Говор у параболама као целина супроставља непослушност Израилу и разумевање ученика (113). Матеј тако ове одељке повезује с мањинском угњетаваном заједницом која би касније у будућности тумачила ове одељке за потребе самоафир-

мације (116). Луц закључује да Исусове параболе не треба да буду теоретске: оне траже да буду проживљене. У јазу између Исусових парабол и њихове касније црквене егзегезе Луц препознаје управо Матеја као мост (119).

У поглављу 6 (Живот заједнице ученика: Мт. 16, 21 – 20, 34) аутор анализира даљу судбину ученика кроз наратив о Преображењу. У 16, 21 налази се прва најава страдања Сина Човечјег. Признање Христа смешта верника на пут који се може завршити мучеништвом. Јасно је указано да овај пут ка патњи (Мт. 10, 24–25; 16, 21) јесте пут саображавања с Христом (129). Ипак, Матеј не дефинише шта тачно значи страдање, као што у Мт. 5, 20 није одредио минималну количину праведности прихватљиве Сину Човечјем (130). Ученици су са Исусом на планинском врху ‘познања’ реалности његовог месијанског идентитета и исти Исус лично води ученике са собом у равницу, где је пут страдања све што предстоји. Пут ка слави Васкрса тако води кроз долину – и ка страдању (131). У процесу самоодређења Матејева заједница има много структуралних елемената заједничких са сектом, она разликује себе од других Јевреја ‘већом праведношћу’ и покушаће да повуче границу између себе и других. Насупрот претеривања у ексклузивности, Луц препознаје ‘правило о искључивању’ (Мт. 18,

15–18) као корективни фактор. У том светлу Луц тумачи ‘седамдесет пута седам’ (Мт. 18, 21–22) – не постоје одређене границе за праштање (133).

Поглавље 7 (Коначни обрачун с Израиљем и суд заједници: Мт. 21, 1 – 25, 46) се фокусира на Исусову појаву у Јерусалиму. У средишту је сусрет Исуса са народом, у самом храму он је Месија који исцељује сиромашне и просте. У Мт. 21 постоје три параболе које алегоријски и типолошки приказују историјски лук од библијских пророка и Јована Крститеља, преко Исуса и заједнице, до предстојећег Суда (145). Почине са кратком параболом о два сина (Мт. 21, 28–31) која истиче већу вредност активне послушности од пуког повлађивања. Друга параболова говори о злим радницима у винограду (Мт. 21, 33–44) где се резимира читава библијска *Heilsgeschichte*. Најзад, трећа параболова усмерава ка крају историје – Исусова прича о великој гозби, тј. свадби царевог сина (Мт. 22, 1–14). Приказивање Исуса као победника у свим расправама са фарисејима за Луца представља субјективну црту Матејеве заједнице која реално није успела задобити никакав тријумф (148). Последњи велики говор (Мт. 23) не објављује само суд, већ пружа и ‘паренезу’ за ученике, али највећи проблем представља прелазак осуде с фарисеја на читав народ (Мт. 23, 34–39). Они су за

Матеја анти типови, фарисеји и писмознанци просто *морају* бити оцрњени. Заједница је, између осталог, та којој претходи Суд (Мт. 22, 11–14), међутим она зна за Суд и зна ко је Судија – он је Исус, кога је Бог послао њима као Емануила и који ће бити са њима до краја времена (158). За Луца, Матејев Исус са свом немилосрдношћу из Мт. 23 је сукобљен са Исусом еванђеља о Царству Божјем и заповести љубави према непријатељу (153).

Поглавље 8 (Страдање и Васкрсење: Мт. 26–28) посвећено је епилогу Еванђеља и погледу ка будућности заједнице. Првосвештеници и народне старешине само користе Јуду као оруђе, мада је Јуда за разлику од њих покушао да се покаје (Мт. 27, 4). Чак је и Пилат споредна фигура, они су ти који убеђују масу да повиче да Месија буде распет (Мт. 27, 22–23). У народном самопроклетству из Мт. 27, 25 Луц препознаје испуњење Исусовог пророчанства из Мт. 23, 35–36 (162). Исус испуњава Божју вољу и он не силази са крста, испуњујући ‘сву праведност’ (Мт. 3, 15). Матејева заједница у овоме препознаје да Исус јесте Син Божји, и он ће заиста спасти друге, али не силазећи с крста (163). Исусово васкрсење није питање субјективне вере, већ јасног делатног Божјег утицаја на физички свет. Од ове реалности се првосвештеници и старешине могу одбранити

само преваром (Мт. 28, 11–15). За Луца, приказујући фарисеје као преваранте Матеј их на тај начин дискредитује као способне за вођство Израиља (164). Мисија Израиља се наставља у незнабожачкој Сирији, за време преостало до Парусије ученици добијају нову заповест, да крену у општу мисију међу народима. Исусове заповести представљају еванђеље које његови ученици дугују свету, оне су Очева воља да спасе свет. Луц закључује да то није воља далеког и недосежног Бога. Напротив, Емануил, ‘Бог с нама’ ће остати заувек са својом заједницом (168).

У поглављу 9 (Закључне мисли) аутор износи своје финалне закључке о Матејевој *причи* о Исусу. Матеј је изнова написао Маркову причу о Исусу, посебно на почетку (Мт. 1, 23) и на крају (Мт. 28, 20) своје књиге, да би је учинио конститутивном причом своје заједнице. За Матеја је прича о историјском Исусу морала истовремено бити прича о васкрслем Господу који је са својом заједницом (170). Луц пореди Матеја и Павла наспрам њиховог односа према јудаизму. Павле у свом теолошком развоју поново осмишљава шта значи то да је Бог Исуса Христа исто тако Бог Израиља (Рим. 7, 12). За Матеја нема прекида између јудаизма и хришћанства, Исус који је испунио Закон и пророке представља истинити Израил. Матејева

заједница је разумевала себе као јудејску групу која има право на то да представља прави Израил (175). Ипак, Матеј и Павле имају сличности – Матејева заједница је разбила границе сопственог партикуларизма, док се Павле у овом погледу обуздава од намећања јудаизма незнабошцима као предуслова за повезаност с Христом (179). Матејево еванђеље се кроз историју истакло помоћу пет говора, у којима су Исусове речи приређене у катихетски корисном поретку (181). Матејева прича о Исусу није само прича о узору, то је прича о Божјем обећању. Исус који нам служи као узор кроз своју послушност представља истовремено и ‘Емануила’, односно Божје присуство међу нама (185).

Луц позива данашње читаоце на континуирано читање и непосредно упознавање са Матејевим еванђељем. Само тако може се открити пуни интерпретативни потенцијал овог списка, а Луцова *Матејева прича о Исусу* савршено трасира стазу у том смеру. Поврх свега, за Луца ‘у све дане до свршетка века’ (Мт. 28, 20) обухвата и данашњицу.

Душан Мишировић
(dusmitrovic95@gmail.com)

Православни
бојословски факултет,
Универзитет у Београду

□